

Journalistrollen i endring

Av Jan-Arve Overland

Den digitale medieutviklingen

Det er ingen tvil om at medieutviklingen gjennom tidene har påvirket journalistrollen. Men det er den digitale utviklingen som har hatt størst påvirkning.

Mediene er i endring. De viktigste tendensene er:

1. **Det er en overgang fra analoge medier til digitale medier.** Det gjelder alle basismediene som radio, TV og avis. FM båndet skal skrus av innen 2017 og bli heldigital. TV – sendingene digitaliseres og avisene digitaliseres
2. **Det er en sammensmelting av teknologi og medier.** Dette kalles for **konvergens**. Mobiltelefonen er det beste eksempelet på en slik konvergens når det gjelder teknologi. Videre ser vi at ulike medier smelter sammen på nettet, med lyd, tekst og bilde.
3. **Nye medier**
For det første har vi fått en mengde nye medier. Eksempler her er nettaviser, nettradio, netttv – med andre ord gamle medier som har flyttet ut på Internett. Dessuten har vi fått en mengde sosiale medier som twitter, facebook, you tube m.m.
4. **Liberalisering og økt konkurranse**
Mediepolitikken som føres i mange land har ført til økt liberalisering og konkurranse.
5. **Endrede medievaner**
Medievanene våre har endret seg mye de siste 10 – 15 årene. Tydeligst ser vi dette i den sterke nedgangen i avisopplagene siden 2000.

I tillegg er gamle økonomimodeller når det gjelder inntekter til mediene, i ferd med å gå ut på dato. Færre og færre kjøper papiraviser og annonseinntektene forsvinner. Andre aktører som Google og Facebook forsyner seg grovt av dette annonsemarkedet.

Dessuten har vi en rivende utvikling når det gjelder web 2.0 på nettet. De sosiale mediene er det beste eksempelet her. Det gjør at en lettere kan dele informasjon, kommentere og produsere eget innhold. Mange nye kanaler er etablert, med YouTube og Facebook som gode eksempler her.

Hele denne digitale medieutviklingen endrer journalistrollen positivt og negativt.

Journalistrollen og journalistikk

Med journalistrollen menes de reglene som tradisjonelt gjelder og forventes for atferden og oppgavene som en journalist gjør. Journalistrollen er blant annet nedfelt i Vær Varsom-plakaten.

Hva gjør så en journalist?

Jo, han utøver journalistikk. Det er flere definisjoner på journalistikk:

"Journalistikk er å samle inn opplysninger og meninger, og vurdere begivenheter, med vidt perspektiv og klokskap, og så bearbeide og publisere dette i en form som engasjerer og tilfredsstiller publikum"

Eller denne formelen: $J = K \times 3 F$

Det vil si:

Journalistikk (J) er Kunnskap (K) ganget med 3 ferdigheter (F). Disse ferdighetene er kildeferdighet, analyseferdighet og formidlingsferdighet (Øvrebø & Østlyngen, 1998).

Journalistikk er med andre ord et fag som utøves av journalister, i tillegg til at det er selve produktet som journalistene produserer som avisartikler og fjernsynsreportasjer. Journalistikken har en samfunnsoppgave og er en viktig del av demokratiet. Den skal informere, kontrollere (den fjerde statsmakt) og den skal gi rom for debatt.

Hvilke konsekvenser har så den digitale utviklingen for å kunne utøve journalistikk?

Journalistrollen i endring

"Diskusjonen rundt teknikkens innflytelse på journalistikken er ikke ny, men like gammel som journalistikken selv. Journalisters arbeidsmåter har alltid blitt påvirket, påtvunget og strukturert av teknologien (Pavlik sitert i Avilés et al 2004:87)."

I dagens digitale medie verden kreves det stadig mer for å være journalist. Dagens journalist må være digital kompetent og beherske mange ulike teknologier og digitale verktøy. Det er derfor en fare for at journalister som ikke holder tritt med den teknologiske utviklingen, blir akterutseilt.

Innsamling og vurdering av informasjon

En av de viktigste oppgavene en journalist gjør, er å samle inn informasjon. Her har den digitale utviklingen økt kildetilfanget. De nye sosiale mediene som Facebook og Twitter har gitt journalistene nye kilder. Dessuten ser vi at ny teknologi har gitt muligheter for å komme nær nyhetene på en ny måte. Nå kan "alle" være bidragsytere med øyenvitneskildringer. Dette blir kalt for "citizen journalism", eller borgerjournalistikk (Askim, 2006).

Med andre ord har forholdet mellom journalistikken og publikum endret seg. Publikum er blitt mer aktive og kompetente. Mediene ønsker å spille på lag med publikum og oppfordrer til dialog (Dahl, 2011).

Kampen om nyhetene har spisset seg til. Ting skjer raskere (Edrup, 2011).

Alt dette utfordrer journalistens kildekritiske og etiske kompetanse (Balci, 2012).

Vi ser med andre ord at delekulturen på nettet utfordrer journalistrollen her. Der hvor journalisten før var først på stedet og det han formidlet var eksklusivt, så er andre der før han. Et klassisk eksempel her er følgende twittermelding fra Hudson River i januar 2009; «*There's a plane in the Hudson. I'm on the ferry going to pick up the people. Crazy*» med bilde.

Folk twitret om tragedien ti minutter før det dukket opp på CNN og 20 min. før nyheten gikk online. Slik får lesere og også kildene ny rolle som medskapere av mediebildet (Klafstad, 2010).

Stikkord her er økt interaksjon og kommunikasjon med kildene.

En annen viktig kilde er bruk av databaser. Vi ser med andre ord at det åpner seg nye muligheter for gravende journalistikk, spørsmålet er bare om redaksjonene prioriterer slikt arbeide.

Det har også oppstått nye journalistiske arbeidsmetoder. En av disse metodene er såkalt Crowdsourcing, eller nettdugnad.

Astrid Meland er til daglig journalist i Dagbladet, hvor hun leder Magasinet på nett. 3. desember 2009 skrev hun en oppsummering av året 2009 (Meland, 2009).

Noen sitater som er verdt å ta med seg:

*"Det kuleste i 2009 er at vi journalister **blir banket på nyhetshendelser** hele tiden, nyhetene kan leses først på Twitter og i andre sosiale medier. For journalister betyr det at sosiale medier er blitt et viktig arbeidsredskap som de må følge med på. For leserne betyr det at de har fått det endelige beviset på det de har vist hele tida: De er smartere enn oss."*

*"Stoffet som finnes på Twitter er blitt så viktig for oss at vi har lagt det inn i våre egne saker med hashtags, og slik har leserne kunnet følge med på hva som ble twitret om finanskrisa, for eksempel da **den rammet Island i januar**. Dette var en videreføring av opplegg flere begynte med i 2008."*

Et forskningsprosjekt ved Institutt for medievitenskap ved Universitetet i Bergen om "googlifisering" av journalistikken, viser oppløftende resultater. Postdoktor Lars Nyre, som er en av forskerne bak prosjektet, sier søkemotorer på Internett utgjør et stort potensial som gravemetode for journalister, og at den journalistiske behandlingen av saker ofte blir mer velvalgt og presis på grunn av nettets enorme informasjonstilfang.

Nyre mener den store informasjonsmengden skjerper kildekritikken og journalistenes sunne skepsis til kildenes motiver. Selv om det også er negative sider ved nettbruk i journalistikken, veier de positive sidene tyngst, og det er viktig å se framover på hvilke muligheter Internett åpner (Olsson, 2007).

Publisering av informasjonen

Det har oppstått en mengde nye kanaler for publisering av journalistiske innhold. Det igjen stiller nye krav til journalistene. De må beherske nye måter å formidle på, de blir mer og mer multimediale.

Dessuten åpner de nye publiseringskanalene på nettet for interaksjon med publikum via kommentarer og andre innspill. Innholdet blir ikke statisk, men utvikler seg.

Hverdagen blir mer travel (Lier, 2008). Det er om å komme først ut med nyheten og nyhetene har ingen deadline lenger. Dette kan gå utover kvaliteten og kildekritikken. Feil spres raskt og nyhetene kan bli overfladiske (Ukjent, 2012).

Oppsummering

Journalistrollen er i stadig endring. Innføring av radioen på 1920-tallet og fjernsynet på 1960-tallet satte i sin tid nye krav til journalistrollen. Nå ser vi at det er de sosiale mediene som skaper disse forandringene. Dette stiller nye krav til kompetanse og kunnskap for journalisten. Videre ser vi at de nye mediene åpner for «amatørens» inntog i mediene. Selv om sosiale medier som twitter øker journalistenes kontaktflate til både kilder og publikum, så stiller dette nye krav til kildekritikk.

Så kan en jo alskens filosofere over framtiden (Edrup, 2010).

Det er i hvert fall ingen tvil om at Internett utfordrer journalistikken (Bolstad, 2011).

Kildeliste:

Asbjørnsen, Dag, m.fl. Mediemøter 2. 1 utg. Oslo, Achehoug, 2007.

Aschim, Gisle (2006), forskning.no, *Digitale medier endrer journalistrollen*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.forskning.no/artikler/2006/november/1162894147.66>

Avilés, José Alberta Garcia, Bievenido León, Karen Sanders og Jackie Harrison. (2004). "Journalists at Digital Television Newsrooms in Britain and Spain: workflow and multiskilling in a competitive environment." *Journalism studies*, (5) 1: 87-100

Balci, Sonja (2012), *Sosiale medier endrer journalistrollen*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.hioa.no/Aktuelle-saker/Sosiale-medier-endrer-journalistrollen>

Bolstad, Synnøve (2011), *Hva er journalistikk?* Hentet 01.05.2013 fra <http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Nyhet&cid=1253967576237&p=1226994096468&pagename=fripro%2FHovedsidemal>

Dahl, Åse Johanne, Roti (2011), *Nye tider for journalistikken*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.forskning.no/artikler/2011/februar/280675>

Edrup, Niels (2011), *Nettet skaper splid i redaksjonene*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.forskning.no/artikler/2011/august/295603>

Edrup, Niels (2010), *Internett gjør journalister til filosofer*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.forskning.no/artikler/2010/mai/250418>

Ihlebak, Karoline Andrea og Sundet, Vilde Schanke (2009), *Amatører og profesjonelle på Twitter*. Hentet 01.05.2013 fra <http://voxpública.no/2009/10/amat%C3%B8rer-og-profesjonelle-pa-twitter/>

- Johansen, Jahn Otto (2006), *Blogging som våpen*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.nrk.no/nyheter/verden/1.890341>
- Klafstad, Henning (2010), *Databasejakt med WikiLeaks*. Hentet 01.05.2013 fra <http://mediana.no/index.php?action=static&id=1084>
- Lier, Gunnar (2008), *Den nye journalistrollen med nye verktøy*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.mediehus.org/?p=131>
- Meland, Astrid (2009), *Teknologien og journalistikken i 2009*. Hentet 01.05.2013 fra <http://astridmeland.wordpress.com/2009/12/03/2954/>
- Olsson, Terje I (2007), *Googling gir bedre journalistikk*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.journalisten.no/story/48449>
- Overland, Jan-Arve (2006), *Journalistisk skrivning og journalistiske sjangre*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.slideshare.net/jaoverla/journalistisk-skrivning-og-journalistiske-sjangre>
- Overland, Jan-Arve m.fl. (2011), *Borgerjournalistikk*. Hentet 01.05.2013 fra <http://ndla.no/nb/node/79045?fag=52222&meny=1370>
- Selmer-Nedrelid, Tord (2010), *Crowdsourcing – nettdugnad som journalistisk metode*. Hentet 01.05.2013 fra <http://nedrelid.com/2010/03/nettdugnad/>
- Solstad, Øyvind (2008), *Journalistrollen endrer seg*. Hentet 01.05.2013 fra <http://nrkbeta.no/2008/08/19/journalistrollen-endrer-seg/>
- Stavelin, Eirik (2010), *Nyhetsapplikasjoner på web: Hvem, hva, hvordan?* Hentet 01.05.2013 fra http://voxpública.no/2010/10/nyhetsapplikasjoner-pa-web-hvem-hva-hvordan/#nyhetsapp_listen
- Ukjent, (?), *Journalistikk 2.0*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.mindomo.com/view?m=30683678bf2040e3a525fdc11ef4ede4>
- Ukjent, ((2012), *Journalistikk i en digital hverdag = svekket kvalitet?* Hentet 01.05.2013 fra http://journalistikk.blogg.no/1328384328_journalistikk_i_en_di.html
- Vindenes, Christel (2010), *Journalistens sosiale skjebne*. Hentet 01.05.2013 fra <http://www.kommunikasjon.no/fagstoff/medierelasjoner/journalistens-sosiale-skjebne>
- Wikipedia, (2012), *Sosiale roller*. Hentet 01.05.2013 fra http://no.wikipedia.org/wiki/Sosiale_roller
- Wikipedia, (2012), *Vær Varsom-plakaten*. Hentet 01.05.2013 fra http://no.wikipedia.org/wiki/V%C3%A6r_Varsom-plakaten
- Wikipedia, (2012), *Konvergens*. Hentet 01.05.2013 fra <http://no.wikipedia.org/wiki/Konvergens>
- Øvrebø, T & Østlyngen, T. (1998) *Journalistikk – metode og fag*. Oslo: Ad Notam Gyldendal